

VRIES, 1 DECEMBER 2013 (1^E ADVENT)

Rom. 13: 8 'Wees elkaar niets schuldig, behalve liefde.'

Gemeente,

Een cadeau aan iemand geven – Sinterklaas doet niets anders, en toch is het één van de moeilijkste dingen die er is. Miljoenen mensen zijn deze week bezig met het schrijven van gedichten en het kopen van cadeautjes voor hun kinderen, vrienden, partners, collega's. Het wordt makkelijker gemaakt – zo lijkt - het door handige internetsites waarop je lootjes kunt trekken en verlanglijstjes kunt maken. En als jij dan maar de gewenste paar sokken, het boorsetje of de pyjama, die op het lijstje staat, koopt – dan ben je er gauw klaar mee. Je geeft precies wat de ander ook hebben wil.

Maar is dat een geschenk geven? Is dat werkelijk iets géven? Iets van jezelf aan de ander geven? Iets wat alleen jij kunt geven, iets waarmee je de ander werkelijk verrast? Een geschenk waarmee je de relatie die je met elkaar hebt bevestigd of vernieuwt? (Want dat is toch de essentie van een cadeau geven.) Ja, als je het zo bekijkt lijkt Sinterklaas met z'n lootjestrekkerij eerder op een gigantische ruilhandel. Voor wat hoort wat. Wie een lootje trekt heeft recht op een cadeau; en we spreken met elkaar wel een maximum bedrag af dat we elkaar geven. We moeten elkaar wel gelijk blijven behandelen. Sinterklaas – het feest van geven en ontvangen. Of: het feest van geven en nemen? Werkelijk géven is een van de moeilijkste dingen die er is.

In sommige niet-westerse culturen bestond de gewoonte dat er feesten werden georganiseerd waarbij families en stammen tegen elkaar opboden. Potlatch wordt het wel genoemd. Ze nodigden andere families uit, gaven hen de grootst mogelijk geschenken, verspilden een zo groot mogelijk bedrag en bewezen zo dat ze in goeden doen waren. Maar tegelijk wisten de gasten wat hen te doen stond: nu waren zij aan de beurt om te geven en te verspillen – minstens zo veel of mogelijk meer dan hun gastheer. Wie dat niet kon, leed gezichtsverlies en lag eruit. Hij faalde en kon geen volwaardig lid meer van de gemeenschap zijn. Het systeem werd

door veel overheden afgeschaft en verboden omdat het de samenleving helemaal te gronde richtte. Geschenken geven is erop gericht om banden te versterken, niet om ze te ruïneren. *Potlatch* heette het; maar is potlatch werkelijk afgeschaft? Wij kennen het in het klein nog steeds, ook onder ons. Je wordt op een feest, een verjaardag, een etentje uitgenodigd, of je krijgt een cadeau. En meteen voel je: ik moet iets terug doen, en kan niet achterblijven. En het liefst er nog iets over heen. Ouders die een kinderfeestje moeten geven, voelen het. Je begint met de speeltuin, dan volgt de Efteling, en je eindigt in Disney World Parijs. Wat ik terug doe, wat ik terug geef, moet in balans zijn met wat ik ontvangen heb, het liefts een tikkeltje erover heen gaan. Een geschenk maakt schuldig, iets van iemand krijgen doet je bij hem of haar in het krijt staan. Je kan eigenlijk niets om niet ontvangen, zonder iets terug te doen.

Het is de wet van geven en nemen, en heel onze cultuur lijkt erop te zijn gebaseerd. Samenleven is een over en weer voor wat hoort wat. Ik geef je iets opdat jij mij iets teruggeeft. Dat geldt bij uitstek in de economie, in het zakendoen. De economie van de vrije markt berust op die afspraak: ik lever je goederen of diensten, en jij betaalt ervoor. Zo maken we afspraken, sluiten contracten: ik geef opdat jij geeft. Wees niemand iets schuldig dan elkaar met gepaste munt terug te betalen. Dat is de wet van deze wereld.

Ook de apostel Paulus leefde onder die wet. 'Geef ieder wat hem toekomt: belasting aan wie u belasting verschuldigd bent, accijns aan wie u accijns verschuldigd bent, ontzag aan wie ontzag toekomt, eerbied aan wie eerbied toekomt.' Als Romeins staatsburger was Paul zich bewust van zijn rechten en plichten. In ruil voor de belastingen en de BTW die wij betalen levert de overheid diensten waar we gezamenlijk voordeel bij hebben. Voor wat hoort wat. De openbare voorzieningen, het leger, het asfalt, het riool, maar ook de AWBZ, de AOW, de WMO en wat niet al – we geven en we ontvangen er iets voor terug. Ook met de overheid hebben we een contract, een burgercontract. Paulus is daar in dit hoofdstuk Romeinen 13 heel positief over. En hij leefde nota bene onder – zo kunnen we het toch gerust noemen in onze ogen – een dictatuur. Daarom is het misschien ook zo'n berucht en lastig

hoofdstuk geworden in de geschiedenis van de kerk. Hoe kun je zo positief zijn over de overheid? De overheid gehoorzamen, omdat ze in dienst staat van God. Belasting betalen, schreef de theoloog Van Ruler ooit, dat is eigenlijk liturgie, dat is een vorm van eredienst. Elke calculerende burger zou er zo over moeten denken bij de blauwe envelop op zijn mat. Ha, belasting betalen! Heerlijk! Want je krijgt voor je centen een hoop weer terug.

Maar niet alleen in materiële zaken, de overheid, de economie, geldt de wet van geven en nemen, ik geef opdat jij geeft. Als iemand ontzag verdient, dan ben je hem ontzag schuldig, als iemand eerbied verdient, dan heb je hem dat te geven, schrijft Paulus. We herkennen het, in gezins- en familieverhoudingen met name. Ouders die bij kinderen in het krijt staan, er mag geen kind tekort komen. Broers en zussen die elkaar de maat nemen in de zorg en aandacht voor hun zorgbehoevende vader of moeder. En soms is er iets zo onvergeeflijks gebeurd, dat het niet meer goed te maken valt, en wordt er een schuld door generaties heen doorgeschoven, van grootouders, naar ouders, naar kinderen. Er lijkt in families een soort verborgen boekhouding te bestaan, een weegschaal tussen de generaties. Ergernissen, verwijten over en weer, jaloezie, maar ook levensgrote trauma's kunnen het gevolg zijn. Ze blijven meestal achter de voordeur, ze komen zelden op straat te liggen.

Ik geef opdat jij geeft. De wet van deze wereld. De wet van de wederkerigheid. Voor wat hoort wat. Wees niemand iets schuldig dan wat je hem betaald kunt zetten.

De wet van deze wereld. Jazeker, je krijgt zelfs van de apostel Paulus gelijk. Maar hij zegt er iets bij: let wel, het is de wet van de *oude* wereld. Hij geldt nog wel, maar er is ook een andere wet, een wet van de nieuwe wereld. Paulus heette ooit Saulus. Als Romeins staatsburger, levend onder de wet van geven en nemen, als Jood groot geworden met de wet van oog om oog tand om tand, ja ook de wet van: 'wat u niet wil dat u geschiedt doet dat ook een ander niet.' Hij kon het niet verdragen dat er zogenaamde christenen kwamen, die volgens een andere wet leken te leven, de wet van de liefde. Hij zou hen wel betaald zetten. Liefde, vergeving, genade, geven om niet – ho ho , zo zit de wereld niet in elkaar! Dat was

Saulus. Op weg naar Damascus, waar hij de christenen een lesje wilde leren werd hij van zijn paard gerukt. Door Christus gegrepen, door liefde verblind, werd Saulus plotsklaps burger van een nieuwe wereld. Saulus werd Paulus. De calculerende burger werd christen. En vanaf dat moment wordt hij burger van twee werelden. De oude wereld die zijn langste tijd gehad heeft; waarin we elkaar moeten betalen wat we elkaar schuldig zijn; de nieuwe wereld, die op doorbreken staat, en die al werkelijkheid is voor hen die zich er aan overgeven: de wereld waarin we elkaar niets anders verschuldigd zijn dan elkaar lief te hebben.

‘Wees elkaar niets schuldig, behalve liefde,’ schrijft hij dan aan de gemeente van Rome. Een bizar woord, waarin de twee werelden door elkaar lijken te lopen. ‘Schuldig zijn’ dat is immers de taal van geven en nemen, van in het krijt staan. Liefde, dát is de taal van geven om niet, en van weten te ontvangen zonder dat je het gevoel hebt dat je iets terug moet geven. Hoe kun je die nu in één zin zo bij elkaar zetten? Paulus, burger van twee werelden, die door elkaar heen lijken te lopen. De burger die tegelijkertijd leeft onder de wet van de oude wereld, de wereld waarin niemand zomaar voor Sinterklaas kan spelen. De wereld met als wet: ik geef opdat jij geeft. En de burger onder de wet van de nieuwe wereld, het Koninkrijk der hemelen, de wereld die komt en onder ons is in Christus, waar er gegeven wordt om niet.

Misschien dat je de nieuwe wet, de wet van de liefde zo omschrijven: *ik geef, omdat mij veel gegeven is.*

Geven is één van de moeilijkste dingen die er is, zo begon ik. Omdat bij geven je eigen belang geen rol speelt, en je alleen het geluk en de bloei van de ander op het oog hebt. Je moet iemand dus heel goed kennen, en bij het geven afzien van je eigen wensen en verlangens. Toen ik als souvenir een zijden sjaaltje voor mijn vrouw mee naar huis wilde nemen, en ik alsmaar twijfelde over de kleur, zei de verkoopster: ‘dit is een test voor uw huwelijk’. Je hoeft ook niks terug te ontvangen, dat zou het schenken alleen maar bederven. Maar tegelijk moet het geschenk iets persoonlijks zijn, iets wat jij alleen zo kunt geven. Je geeft ook jezelf in het geschenk, in de gave kom je als gever helemaal mee. Niet elk ‘presentje’ is dus een echt geschenk, en gelukkig hoeft het dat ook niet te zijn.

Maar waarom is geven zo moeilijk? Ik denk hierom, omdat we ook niet goed weten te ontvangen. We weten heel goed iets aan te nemen als we het verdiend hebben, of ervoor hebben betaald. Een heerlijk gevoel is dat, nog iets te goed hebben van iemand! Maar zomaar iets van iemand krijgen; waarom? 'Nou, gewoon omdat jij het bent', zonder je schuldig te voelen. Het is één van de moeilijkste dingen die er is.

We merken het als we ziek worden, of oud geworden, van de zorg van anderen afhankelijk zijn geworden. Het helpt dan soms om te weten dat we voor de zorg ook de premie betaald hebben. Zo verzoenen oude ouders zich soms ook met het beroep dat ze op hun kinderen doen om voor hen te zorgen: omdat die bij hen in het krijt zouden staan. 'Ik heb je kinderwagen geduwd, nu kun jij mijn rolstoel duwen.' Het is 'pay back time', tijd om iets terug te doen.

Ik vind dat een rare manier van denken. Alsof ouders ooit hun kinderen in de wereld hebben gezet om er iets voor terug te krijgen. Alsof geboren worden niet het vóórbeeld, het oerbeeld is van geven om niet. Alsof ouders daarin niet lijken op God. Alsof je in de wieg al bij je ouders in het krijt zou staan, en je bij je eerste lachje en kraaitje al met je eerste rente en aflossing zou zijn begonnen. Nee, je mag er zijn, zonder dat je er iets voor terug hoeft te doen. Elk leven begint eigenlijk onder de wet van de nieuwe wereld. Elke geboorte is een advent.

Je leeft omdat je leven je gegeven is door God, de Grote Gever, die geeft om niet. Alles wat je in het leven daarna doet, presteert en verdient, doe je omdat je leven door de Schepper gegeven is. Je hebt, zo beschouwd, *niets* van waar jij je op voor zou kunnen laten staan aan jezelf te danken, het is alles Gave, van God gegeven. Het licht in je ogen, de mensen om je heen, je kwetsbare lichaam, je talenten en je beperkingen – ze zijn van God gegeven. Denk niet dat je iets terug hoeft te betalen door krampachtig je best te doen. Je staat niet bij God in het krijt. Je bent er niet om Hem een plezier te doen; je bent er – en dat is totaal iets anders – omdat hij er plezier in heeft dat jij er bent, dat jij JIJ bent. God, de grote gever om niet.

Het leven als Gave – het klinkt al gauw als een dooddoener. Waarom *léven* we niet meer vanuit dat besef? Kinderen kunnen leven vanuit de gave, zij weten nog wat ontvangen is om, niet. Waarom zijn we, zodra we ophouden kind te zijn, ook dat verleerd? Waarom lukt het ons niet om daarmee vaker en meer, verrassender ook, die hardnekkige wet van het geven en nemen te doorbreken? Eigenlijk is liefde de wet die al vanaf het begin van de schepping geldt, de oudste wet die er is, van vóór de grondlegging van deze wereld. Waarom noemt Paulus het een *nieuwe* wet, de wet die hoort bij de komend wereld? Waarom moet het kind Jezus ons opnieuw te binnen brengen waarom het in elke geboorte altijd begonnen was en is: een God die geeft, die veel geeft, opdat wij elkaar kunnen geven?

Ik weet het niet. Gelukkig is het weer advent, en wordt ons de wet weer als nieuw te binnen gebracht: wees niemand iets schuldig, dan elkaar lief te hebben. Geef, omdat je veel gegeven is.

Amen.